

שאלו הם בעלי בריתו וחשב בזה להזכיר ולפקוד עוונותיו, ולא חלי ולא מרגיש שכוונתו היא תאוה פשוטה של עוונות, גזל ורציחה שפילה.

קהלת יצחק פר' לך

אמרי

לך לך שפר קלאר

שפר

לט

י"ח) ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי וגו' וישמע אברהם כי נשבה אחיו וגו'. במדרש וישמע אברהם הה"ד אוטם אזנו משמוע דמים עכ"ל, והוא תמוה וכבר אמרתי בזה פירושים שונים, וכעת נראה דהוה קשה לו מ"ש והוא שוכן באלוני ממרא וגו' והם בעלי ברית אברהם דהוא אך למותר כאן, ונראה דהכתוב טובא קמ"ל דהנה קי"ל (ירושלמי פאה א') דאסור לקבל לשון הרע והיינו היכא דליכא רגלים לדבר אבל היכא דיש רגלים לדבר כגון שהאומר הוא איש אמת שבטוח בו שאינו משקר וכדומה בזה מותר לקבלו. וזה שאמר הכ' ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי והנה אברהם לא היה מאמין לו כי אולי משקר, * * * * * וזהו ר"ל הפליט דהפליט היה שוכן באלוני ממרא והמה היו בעלי ברית אברהם ואוהביו, ולכן אברהם היה בקי בהם שלא ישקרו והמה העידו על הפליט הדר בתוכם שאינו משקר, ולכן וישמע אברהם כי נשבה אחיו ר"ל מתוך כך שמע כן וקיבל, אבל זולת הראיות הנ"ל לא היה מקבל אברהם לה"ר, ע"כ שפיר אמר המדרש הה"ד אוטם אזנו משמוע דמים ודו"ק וא"ש:

דעת

פרשת לך לך

שרגא

קז

12

טללי

לך לך

אורות

קלא

ומפרש השפתי חכמים, דבשלמא אם זה פליט מן המלחמה, מובן שהוא בא להגיד כדי שאברהם ינקום נקמתו מכדורלעמר ומשאר המלכים, אבל אם זה עוג, הוקשה לחז"ל למה בא להגיד, לכן צריך לומר שהתבון שיהרג אברהם.

וצריך להבין למה לא נפרש שהיתה לו כוונה טובה ורציחה לעזור ולהציל את לוט, ולמה תלו חז"ל כוונות רעות ומרושעות במעשהו שלכאורה נראה פשוט וטוב כל כך.

אלא מכיון שרשע היה אין לנו לפרש אלא אך ורק שהיתה לו כוונת רשע, ואין אנו חושבים שעשה מעשה לשם חסד או בשל כוונה טובה אחרת. כי את הרשע אנו דנים בכל מעשיו לכף חובה, וכפי שפסקו הרמב"ם במסכת אבות (פ"א משנה ו) ורבנו יונה שם ובשערי תשובה (שער ג אות ריח), וכך העתיק החפץ חיים בפתיחה הלכה למעשה.

והטעם הוא, כי "מרשעים יצא רשע" (שמואל-א כד, יג. ועי' מכות דף י ע"ב), כל כוונתם וכל מעשיהם רק לשם רשע, ואפילו כשהם עושים טובות, חרצו חז"ל את דינם שהם ארוורים ושאין טובתם שלמה (ב"ר פו, ד. פט, ט. ותנחומא פרשת מקץ א).

ילקוט לקח טוב ר' ה"פ"א

טז

11

עיר פרא אדם יוולד

"ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי וגו'" (יד, יג)

"הפליט זה עוג וכו' ולא נתכוון לשם שמים, אלא כדי שיהרג אברהם ויקח את שרה וכו'". (מדרש רבה)

חז"ל גילו לנו בכמה מקומות, (נידה ס"יא ועוד), אומר ה"אור יהל" (ח"ג), שעצם זה שעוג גמל חסד עם אברהם נחשב לו לזכות גדולה שבזכותה חי למעלה מארבע מאות שנה והיה מלך ומושל. ומשה, רבן של ישראל, וששים רבוא יוצאי מצרים עומדים ויראים ממנו מחמת הזכות שהיתה בידו. יש, אפוא, לתמוה כיצד זה מתיישב עם דברי חז"ל כאן שביארו שלא נתכוון עוג אלא לרציחה וניאוף. מדוע נאמר כך, האם אפשר לחשוד באדם שעוסק במצוה. ולומר שכוונתו היא לשם הדברים הגרועים ביותר? לכשתבונן נראה שהדבר פשוט. אדם יסודו מעפר, דהיינו כח חמרי גס וחשוך, המושך אותו לכל מיני תאוות ומידות מושחתות. כח זה נטבע באדם מעת הוולדו כמ"ש (איוב י"א) "ועיר פרא אדם יוולד". ככל שהאדם גדל משתרש בו הכח הזה, ואין לך מחשבה, דיבור ומעשה של אדם שכח זה אינו מעורב בו. במילים אחרות זה מה שנקרא "נגיעה". אדם קרוב אצל עצמו, וממילא אם רק תמצא איזו שהיא תאוה שיש בה הנאה לאדם מיד מתעוררים אצלו רצונות להשיגה. רק מי שיגע לשרש מקרבו את המידות הרעות והכניע את חומר גופו תחת ממשלת נשמתו, החכם הירא וסר מרע, רק הוא מסוגל להתעלות מעל הנגיעות שלו.

* עלינו לדעת כי התורה הקדושה נקראת תורה מפני שהיא מורה ומלמדת את האדם לכוון את דרכיו ואת הליכותיו. בין שאר הדברים, מלמדת אותנו התורה כיצד לגלות בעצמנו את המידות המגוננות ואת התאוות המשוונות, כדי שנוכל לעקרם מקרבנו. גם כאן, במעשה של עוג, מלמדים אותנו חז"ל שלא נרמה את עצמינו לומר טהורים אנתו. ומכאן ילמד האדם שגם אם בפועל הוא רואה שאינו רוצה או גולן, עדין אין זו הוכחה על טובו וישרו. הסיבה שאינו עושה מעשים רעים יסודה בחשש מפני העונש שיענישנו השופט או חברת בני האדם. וראיה לדבר היא העובדא שבמוחו ובלבו של אדם הנסתרים מעין רואה מופיעות כל מיני מחשבות זרות והרהורים רעים לאלפים ולרבבות מידי יום.

מצינו כשמשא רבינו ע"ה פנה להלחם עם עוג מלך הבשן, ואמר לו ה' אל תירא אותו כי בידך נתתי אותה" (במדבר כ"א, ל"ד), ופירש רש"י שהיה ירא להלחם שמה תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר "ויבא הפליט" זה עוג. הרי שמעשה זה נחשב לו לעוג לזכות גדולה, עד שמרע"ה ועמו כלל ישראל היו יראים מזכות גמ"ח זו.

ומאידך, חז"ל (מובא ברש"י) מגלים לנו צפונו לבבו "והיה מתכוון שיהרג אברהם וישא את שרה", הרי שכוונתו היתה להרע לו. עם כל זה, היות וסוף סוף עשה מעשה חסד וחסבה לאברהם, היה יראה משה.

לימדה אותנו תורה, מה זה אדם: מחז, יכול להיות עסוק במעשה חסד לשם חסד. ומצד שני, יהיו לו מחשבות הפוכים של פשע ורשע, יכול אדם

לרוץ עטוף טלית ותפילין וסידור בידו ומזדרז לבית הכנסת, ומי"מ תקנו מחשבה בלבו להרוג שם אדם. זה הציור הנלמד מחז"ל זה.

כך נאמר בבריאת האדם (בראשית א, ז) "ויצר ה' א את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים" וגו', האדם מורכב מב' כחות אלו: "עפר מן האדמה", וכן "נשמת חיים". שני כחות אלו פועלים באדם בשוה, ובכל מעשה ומעשה שהאדם עושה, מתעורר בו כח ה"עפר מן האדמה" ומושכו לרע, וכח ה"נשמת חיים" מושכו לטוב, וכשם שכח ה"נשמת חיים" הוא בלא גבול והפסק, כך כל זמן חיי האדם פועל בו כח ה"עפר מן האדמה".

יתכן שיעשה האדם מעשה שהוא מצד ה"נשמת חיים" שבו, מעשה גמ"ח, ועכ"ז כל זמן שלא זיכך עצמו, עדיין מעורב ושותף במעשה זה אף כח ה"עפר מן האדמה" שבו, ויפעל בו גם מחשבה ש"יהרג אברהם וישא את שרה".

זה הביאור במאמרם ז"ל (סוכה נ"ב ע"א) "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום", כי בכל עת ובכל דרגה, ללא גבול והפסק, פועל באדם כח העפר מן האדמה, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול, בלי סייעתא דשמיא לא יוכל לעשות מעשה שכולו בתכלית טוב, שכולו אך ורק מצד הנשמת חיים" שבו. (מרו הגרא"מ שך שליט"א)

ק"י מ"ארכי" ברוב דרש מרדכי

שכרו של עוג

אין לנו מושג עד היכן משלם הקב"ה שכר לעושי רצונו, מאות שנים אחר כך, עדיין מתיירא משה רבינו מהזכות שהיתה לעוג בכך שהודיע לאברהם על נפילת לוט בשבי, למרות שהוא לא חשב כלל את טובתו של אברהם, אלא התכוין למלא את תאוות ליבו, בכל זאת אין הקב"ה מקפח שכרו.

* יסוד זה נשזר לאורך כל ההסטוריה, במשנה באבות (פ"ב מט"ז) "ודע לפני מי אתה עמל, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך". למדונו בזה חז"ל כי הקב"ה משלם שכר העובדים לפניו באמונה. הקב"ה גומל טוב לשומרי מצוותיו, הוא משלם על כל מעשה ואפילו הקטן ביותר.

שכרו של יתרו

אמרו חז"ל (סנהדרין קד ע"א) על יתרו "דאמר רבי יוחנן בשכר קראן לו ויאכל לחם זכו בני בניו וישבו בלשכת הגזית"; רואים אנו שעל פעולה קטנה, לתת לחם למשה רבינו זכה לזכה שכר, ולמרות שלא היתה כוונתו רק לשם הכנסת אורחים אלא חיפוש שידוך לבנותיו וכפי שמביא רש"י את דברי חז"ל עה"פ "קראן לו ויאכל לחם" - "שמא ישא אחת מכן". עוד הוסיפו חז"ל מה זכה יתרו על הפעולה הקטנה הזו שכל אחד מאתנו היה עושה לתת לחם לאיש אשר הציל את בנותיו מיד הרועים והצלה זו לא היתה סתם הצלה בעלמא הם רצו לענות אותן כמ"ש חז"ל (תנחומא שמות יא) "ויקם משה ויושיען" - "מכאן את למד שבקשו הרועים לענותו, כמו דאמרת צעקה הנערה המאורשה ואין מושיע לה ורצו להורגן", וכמ"ש חז"ל (ילקוט שמעוני שמות פ"ב רמז קסט) עה"פ "ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד הרועים" - מכאן שהשליכום למים, שנאמר: "וגם דלה דלה לנר" וכתוב "ויקם משה ויושיען", ואין הלשון הזה אלא לשון הצלת מים שנאמר: "הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש". ע"כ.

* למרות שמשם רבינו עשה עם יתרו חסד עצום ונורא והושיע את בנותיו ממות ומעיניו, ופשוט הוא הדבר שיתן יתרו למשה רבינו קצת אוכל, מ"מ הקב"ה שילם לו על הלחם הזה שכר רב, שישבו בניו בלשכת הגזית, וזה שעשו סעודה לכבודו משה רבינו ואהרן הכהן והזקנים, סעודה שעליה אמרו חז"ל "כל הנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מצויים בה כאילו נהנה מזיו השכינה", עבור פעולה קטנה טובה זכה לכל זה. כמשאחז"ל "ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם" - בשכר שאמר יתרו קראן לו ויאכל לחם זכה וישבו בניו בלשכת הגזית, הוא שאמר שלמה ע"ה (קהלת יא, א) "שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו". דבר אחר שלח לחמך - זה יתרו שאמר קראן לו ויאכל לחם, על פני המים - זה משה שנאמר (שמות ב, י): "כי מן המים משיתיהו", כי ברוב הימים תמצאנו הוא שכתוב (שם יח, יב): "ויבוא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם".

20 שכרו של נבוכדנצר

עוד אחז"ל (סנהדרין צ"ו ע"א) דנבוכדנצר כשהיה משמש אצל מרודך בלאדן בן בלאדן כשחלה חזקיהו מלך יהודה ונודע הדבר למרודך, על ידי שהחמה שינתה את מהלכה כמבואר בכתובים שם וציוה לעבדיו לכתוב מכתב לשאול בשלמו של חזקיהו אמר "איכא גברא כי האי ולא בעינא לשדורי ליה שלמא, כתבו ליה שלמא למלכא חזקיה שלם לקרתא דירושלם שלם לאלהא רבא, נבוכדנצר ספריה דבלאדן הוה ההיא שעתא לא הוה התם כי אתא אמר להו היכי כתביתו אמרו ליה הכי כתבינן אמר להו קריתו ליה אלהא רבא וכתביתו ליה לבסוף, אמר אלא הכי כתבו שלם לאלהא רבא, שלם לקרתא דירושלם, שלם למלכא חזקיה אמרו ליה קריינא דאיגרתא איהו ליהו פרונוקא, רהט בתריה כדרהיט ארבע פסיעות אתא גבריאל ואוקמיה, אמר רבי יוחנן אילמלא בא גבריאל והעמידו לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל.

הרפואה היחידה לחסרון זה היא עיי חכמה, יראה ומוסר, כמ"ש (במדבר כ"א) "יעל כן יאמרו המושלים בואו חשבון". ואחז"ל (ב"ב ע"ח) "אלו המושלים ביצרים". כלומר: המושלים על היצירה של המעשה, על עיקרו של האדם דהיינו המחשבה, הרצון וחמדת הלב. רק יראת אלקים מביאה את האדם למשול על יצרו כמ"ש (משלי י"ד) "חכם ירא וסר מרע".

* נמצא א"כ שעלינו ללמוד מעוג עד היכן מגיע כח ההשחנה של האדם. ואם נעמיק להתבונן נמצא שגם מעשים שנראים לכאורה טובים וטהורים שורשם הוא לעתים רע ומושחת. ולפיכך, אם לא נשרש מקרבנו את המידות הרעות, הם יפעלו בנו.

[44] INTERVIEWER: What general advice can you give to help me overcome my faulty character traits?

RABBI YERUCHEM LEVOVITZ: "Whenever you see that you have a fault in any trait, focus on people you know who do not have that same fault. Analyze what the specific differences are between you and that other person. This way you will always be able to find models to emulate. For example, if you

have a bad temper and become angry easily, you might not understand how someone else can not become angry. Find someone who does not become angry and find out from him what his attitudes are that enable him to stay calm in situations when you become angry. Similarly, if you are an honor-seeker, find someone you know who does not seek honor and elicit his attitudes about honor.

"When I heard about a certain person who was well-known to be a very saintly person, I studied his behavior to see in what ways it was different and more elevated than the behavior of others, and I discovered many distinctions."

16 R. Frand on the Parsha

The Talmud explains (Nidah 61a) that Moshe was afraid that the merit of saving Lot's life would protect Og against the invading Jewish people.

But let us dig a little deeper. Why indeed did Og bring the battlefield report to Avram? What were his motives? Was he concerned for Lot's safety and welfare? Hardly. Rashi explains that he was hoping Avram would rush into battle with the Mesopotamia kings, as he actually did, and that he would perish on the battlefield. This would leave Sarah a widow, and he, Og, would marry her.

Not very noble motives. Og was certainly not thinking of chessed, of performing an act of kindness. And yet, despite the glaring lack of altruism, the act itself was considered such a powerful merit for Og that Moshe was afraid to engage him in battle so many years later without specific Divine reassurance. Rav Leib Chasman points out that this shows us the incredible power and reward of a mitzvah, no matter how small and imperfect.

17 אור יהוה - חסידים

עוד יש לנו ללמוד מכאן גם לצד הטוב, בענין גודל כח המעשה. הנה אע"פ שכל כוונתו של עוג לא היתה אלא כדי שיהרג אברהם ויקח את שרה מכיון שבסופו של דבר יצא מזה אך טוב לאברהם קיבל עוג שכר ע"י. למעלה מארבע מאות שנה הוא חי בגבורה וממשלה, ומשה רבינו וכלל ישראל יראים מפני זכות זו. ומהו נלמד בק"י כמה שכר טוב צפון למעשה שכולו טוב הן בכוונה והן במעשה. ואם למשמאילים בה כד, למיימינים בה על אחת כמה וכמה.

24

R. Taty

Let us look more deeply. When the body is engaged in performing a mitzva, the mind should be focused appropriately - the body must perform its work in physicality while the mind transcends the physical so that the result is the translation of material into spiritual. If the intention of the one performing the mitzva is in fact to perform a spiritual act, an act of Divine service, then the physical action is elevated to the level of spirit, and the bond between material and spiritual has been forged. If, however, the intention is not transcendent at all, the mitzva lives in this world only.

* The rule in the spiritual world is that all things must be paid in kind: a purely physical action can have only physical results. An action propelled into transcendence by that component of the human which is in fact transcendent, the mind, can live in the higher world. This is the reason that kavana, intention, is so important when performing mitzvos; one should be sure to intend that the action of the mitzva is being done because it is a mitzva, because Hashem has commanded this action.

To be sure, even a mitzva performed with inferior motives may be valid; if it meets the minimum halachic

requirements for that mitzva there will be an eternal effect. The Mesillas Yesharim states that Hashem pays for even the most inferior mitzvos because "Ha'kadosh Baruch Hu eino m'kape'ach s'char kol ber'ya - The Holy One, Blessed is He, does not withhold the reward of any creature." If a person performs a mitzva primarily because of some ulterior motive: if one gives tzedaka (charity) in order to be admired, for example, there is no doubt that reward will be paid for that mitzva if the giver at least partially intended a mitzva.

25 But the Mesillas Yesharim's choice of words is chillingly clear: the expression "eino m'kape'ach s'char kol ber'ya" is taken from the reward which the Torah prescribes for dogs - the Chumash records that when the Jews left Egypt no dog barked, and the Torah commands that carcasses should be thrown to the dogs as a result. Even the action of an animal, which possesses no free choice at all, is duly rewarded - "Hashem does not withhold the reward of any creature." And from this we can learn that even the most

* inferior mitzva, that mitzva which is invested with the absolute minimum of intention, will be rewarded. But what a bite the Mesillas Yesharim puts into those words when he refers to the reward for a mitzva performed without spiritual intent in the same terms used for a carcass thrown to dogs for an animal action!

26

Conversely, even one mitzva, if performed truly "l'shem shamayim - for the sake of Heaven", has the potential to guarantee eternal existence in the next world for the one who performs it thus. Mitzvos are done here, but they must be invested in the next world. If a person wants real life in the world to come, his life here must be directed, dedicated, towards that world.

* * *

ואחז"ל בשכר ארבעה פסיעות שרץ נבוכדנצר בשביל כבודו יתברך להחזיר השליח כדי לתקן המכתב זכה שישלוט בישראל וישתעבדו תחת ידו. אותו רשע אכזר וערץ שהחריב את בית המקדש, השליך את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, סימא את עיניו של צדקיהו. מלך יהודה, בשכר ארבע פסיעות - ניתן לו שכר כזה. והדברים מבהילים.

22

שכרו של האיש שהראה באצבע

ובגמ' בסוטה (מו ע"ב) ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד וכתוב ויראם את מבוא העיר ומה חסד עשו עמו שכל אותה העיר הרגו לפי חרב ואותו האיש ומשפחתו שלחו וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו היא שמה עד היום הזה תניא היא לזו שצובעין בה תכלת היא לזו שבא סנחריב ולא בלבלה נבוכדנצר ולא החריבה ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה אלא זקנים שבה בזמן שדעתן קצה עליהן יוצאין חוץ לחומה והן מתים והלא דברים ק"ו ומה כנעני זה שלא דיבר בפיו ולא חלך ברגליו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות מי שעושה לזויה ברגליו על אחת כמה וכמה במה הראה להם חזקיהו אמר בפיו עקם להם ר' יוחנן אמר באצבעו הראה להם תניא כוותיה דרבי יוחנן בשביל שכנעני זה הראה באצבעו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. ע"כ.

23

שכרו של עגלון

ועיין רש"י (שופטים) שעגלון מלך מואב קם כאשר אמר לו אהוד דבר ה' לי אליך ובגלל שקם לכבודו של הקב"ה זכה ויצאה ממנו שלמה שישב על כסא ה' מה הוא עשה הוא קם מעל הכסא הוא לא קם ותיקין ומ"מ זה שכרו.

* מבהיל על הרעיון על פעולה קטנה כל כך מה הקב"ה משלם וידוע הסיפור מאמו של הגר"א שעשת תקיעת כף עם חברתה שאחר פטיתה תגידי לה מה נעשה עמה בב"ד של מעלה ובאמת לאחר שנפטרה באה ואמרה לאמו של הגר"א כי ב"ה יצאה בדינה לטובה והוסיפה ואמרה לה שבשמים מדקדקים על כל דבר וכל פעולה קטנה נחשבת בשמים ואמרה לה שפ"א הלכו יחדיו לאסוף כסף לצדקה, ואמו של הגר"א הראתה באצבעה על איזה גביר שיכולים להשיג ממנו צדקה ושיניהן הלכו אליי, ומכל מקום על הרמת היד הזו היא עתידה לקבל שכר עצום לאין ערוך.

* דברי חז"ל הקדושים הללו צריכים לחזק אותנו עד מאוד, ומה אם לעוברי רצונו כך, ומה על פעולות קטנות כאלה הקב"ה משלם כך על אחת כמה וכמה יהיה גדול שכרינו לעתיד לבוא, שהרי כמה דמעות כלל ישראל הורידו מיום היותם לעם, הרי על שתי דמעות קיבל עשו את כל עולם הזה, על אחת כמה וכמה אנחנו, בניו חביביו, שקמים לא רק מהכסא אלא משכימין ומעריבין בבתי בנסיות ובתי מדרשות וטורחים ועמלים בכל עת לקיים רצון השם על אחת כמה וכמה שנזכה בעזה"ת לחיי עולם הבא ורוב טוב הצפון לצדיקים.

27 It is true that there may be some effect, even reward in a certain sense, of mitzvos in this world; but we can understand this too in the light of the principle we have been studying: things live where they are invested. When a mitzva benefits some aspect of this world directly, its effects may be manifest here in addition to its effects in the next world: the Mishna states that there are certain things which pay dividends in this world while the capital remains to be claimed in the next - "These are things of which a person eats the fruits in this world while the capital remains intact for the next world..."

* There is a sharper application of the idea that a mitzva can live only where it is planted, so to speak. One of the classic answers to the ancient question of why the righteous often suffer and the wicked prosper is that the suffering of the righteous is in fact only a pruning of their imperfections in this world in order to leave them clarified in purity in the next. Even the most righteous person has performed some negative actions, and the painful effects of those actions are felt here as suffering which that righteous individual must experience in order to experience only ecstasy in the world to come.

Conversely, an evil person may experience happiness and fulfillment in this world as payment for the few mitzvos which even the most negative individual has performed. The ominous consequence, however, is that such an individual will have no reward in the next world because all of the merit due to that individual has been paid out here.

* Now a perplexing question arises: if mitzvos are properly rewarded in the next world and not here, as we have learned, where is the fairness in this arrangement? Surely even the few mitzvos of the evil person deserve to be

rewarded as mitzvos - in the next world? Even one mitzva, we have learned, is worth infinity; why then are this person's mitzvos different?

But that is exactly the point: an evil person, by definition, is one who has no interest in investing in a world other than this. Such a person lives here and only here. This world and all that it offers is such a person's entire investment. And we have learned that one lives only where one builds life: if an individual does not build a transcendent dimension by investing his life in transcendence, then that dimension does not exist. That person's mitzvos cannot be more than mere physical actions in the physical dimension; or to put it more plainly, how can reward be paid to an individual in a world in which he does not exist? Of course mitzvos have endless potential; but they must be performed with that in mind. When the essence of a person is shrunk to this-worldly proportions, the actions of that person shrink similarly; his actions cannot transcend his essence. When a person exchanges infinity for the finite, all of that person's expression in action must be finite; no reward can be paid in the higher world - he is simply not there.

Mitzva and mind, body and soul. That is the team which can effect transcendence. The ultimate marriage of physical and spiritual, within the small frame of the human, is the composite reality which reflects Hashem and His Creation. When we bond body and soul into intelligent mitzvos, we bond ourselves into living manifestations of the ultimate Unity.

30 • Antscoll - Ste Chmed - Ch 12

Abraham comes to Canaan.

God's command that Abraham and Sarah sever all ties with their past and loved ones - when they were 75 and 65 years old - was one of the ten trials, for it is never easy for a person to start life over again, especially when he has achieved status and prosperity. By bringing him to Eretz Yisrael and promising that the Land would become the heritage of his family, God was establishing the Land as the eternal patrimony of the Jewish people. There was a further symbolism. Though Abraham and Sarah had many disciples, they were essentially alone; they could never blend into whatever culture surrounded them. Abraham was called an *lavi*, from the word *lav*, the other side. Literally this means that he came to Canaan from the other side of the Euphrates, but the Sages interpret the title in a deeper sense, too. He was on one side of a moral and spiritual divide, and the rest of the world was on the other. Righteous people must be ready to endure such isolation; popularity is pleasant but it is also a snare, because the natural desire to win the approval of others can easily lead people to bend their principles. Abraham and Sarah were now given the challenge of moving to the other side - not only of their native river, but of anyone who preferred not to acknowledge the sovereignty of God.

31 לאברהם העברי. נזכר חתם שלשה דעות נטעם עם עברי. הא' שהיה עם השפעה ליהודים וננינו של עברי, ה' שפחות עם ונקווי ליהודים ועצב הכיבד והפולחן חלקו עברי (כי שאר האומות שיהו חם לשון העברי המוקדם בלשונות אחרות לדעת כמותו וקצתו להם כל אחד לשון לעצמו כמקורו כמקורו חיי הגוים נחללותם חיים ללשונם אונסם אצריהם המזיק בלשון (א), והעם שלישיית כל העולם כולו ועצב חלק והוא ועצב חלק. כי עם עברי ישמע גם על שני

ק' דעת פרשת לך לך שרגא ק' דעת פרשת לך לך שרגא 32

יש שהתבוננות אחת ומחשבה רגילה שאדם מתבונן, פועלת בו גדולות ונצורות,

חז"ל מספרים (באבות דר"ב פ"ו ב) איך עלה בדעתו של רבי עקיבא ללכת ללמוד בגיל ארבעים לאחר שכבר עבר חלק גדול משנותיו, ומה קרה עתה שגרים לו לעזוב את הכל וללכת לעבוד את ה' וללמוד את תורתו.

פעם אחת הלך בשדה וראה סלע ובאמצעיתה חור. שאל: "מי נקב חור זה" ענו לו: "גשמים היורדים כאן בקביעות, הם שעשו כן לאחר טפטוף של שנים רבות". מיד נשא קל וחומר בעצמו: "ומה מים הרכים עשו חור כאבן הקשה הזו, על אחת כמה וכמה שדברי תורה הקשים שיכנסו בלב הרך".

על ידי מחשבה זו נתעורר בו חשק עצום ללמוד, והלך אצל רבותיו ולמד עד שנעשה רבי עקיבא הגדול, אשר כל ברייתא וכל משנה וכל דברי חז"ל כולו אליבא דרבי עקיבא (סנהדרין דף פ"ו ע"א), וכל גדולי התנאים תלמידיו היו.

מה גרם לכל זה, מה הביא אותו לדרגתו הנשגבה - מחשבה פשוטה אחת! עד כדי כך גדול כוחה של מחשבה אחת פשוטה וישרה.

בכוחה של התבוננות לא רק לעשות את האדם טוב יותר ונעלה יותר, כמו שהתעלה רבי עקיבא מכוחה של התבוננות אחת, אלא בכוחה להפוך את האדם מן הקצה אל הקצה ברגע אחד של התבוננות נכונה וברוכה.

ומכוחה של ההתבוננות יכול האדם לצאת ברגע קטן מאפלה לאור גדול, וכמו שכותב רבנו יונה בשערי תשובה (שער השני אות י), שבאשר ישמע האדם מוסר החכמים והמוכחים ויקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו את כל דברי התוכחות, הנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול. ראה שם באריכות.

באיזה כוח יוצא האדם מאפלה לאור גדול - בכוחה של ההתבוננות. כשאדם מתבונן היטב במצבו ושומע את קול התוכחה ומחליט בלבו להשתנות, התבוננות זו הופכת אותו מיד מן הקצה אל הקצה.

וכבר מוצאים עניין זה, עד כמה גדול כוח ההשפעה של מחשבה והתבוננות אחת, באברהם אבינו שנקרא אברהם העברי. ודרש רבי יהודה: "למה

נקרא שמו אברהם העברי, שכל העולם כולו מעבר אחד ואברהם מעבר השני" (בר מ"ב, ח).

וביאור הדברים נראה על פי מה שכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות עבודה זרה באריכות לבאר איך אברהם אבינו הגיע להיות מה שהוא:

בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה ונבערה עצת חכמי אותו הדור, ואנוש עצמו מן הטועים. וכיון שארכו הימים נשתקע השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו, ולא ידעוהו אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח, נח, שם ועבר, ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמוזר של עולם והוא אברהם אבינו. כיון שנגמל איתן זה, התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה, והיה תמימה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד, ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו, לפי שאי אפשר שיסבב את עצמו. ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר, אלא מושקע באור כשרים בין עובדי בוכבים הטפשים, ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים, ולבו משוטט ומבין. עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מדעתו הנכונה, וידע שיש שם אלוה אחד והוא המנהיג הגלגל והוא ברא הכל, וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו עב"ל בקצרה.

There is another vital lesson to be learned from the story of R' Akiva. The following is offered by way of introduction:

It is related that a man once observed a pot-cover being lifted from the pressure of the steam inside the heated pot. Noting the power which the bottled-up steam produced, the man began to research the matter. His investigations culminated with the invention of the steam locomotive.

*The man had seen nothing new. Millions of his contemporaries observed the same scene daily. But only this man thought into this everyday phenomenon until he arrived at a monumental finding.

So it was in the case of R' Akiva. This stone that he noted had been there well before he made his observation. Countless others had seen what he had seen, but how many of them had thought into the matter enough for it to change their entire lives?! Had R' Akiva not reflected and applied his observation to his own life, he might have remained an ignorant shepherd. Instead, he rose to become the leader of his generation, the man regarding whom Moshe Rabbeinu asked Hashem (Menachos 29b), "There will exist such a man and You are giving the Torah through me?!" He is the R' Akiva about whom the aged R' Dosa ben Hurkanos exclaimed, "Are you the R' Akiva whose name is spread from one end of the world to the other? Be seated, my son, be seated! May there be many like you in Israel!" (Yevamos 16a). Chazal did not employ such praises indiscriminately. R' Akiva stood out among his peers, the great Tannaim of his generation. He was deserving of such distinction, for it was he who pondered and reflected upon what others simply passed by.

*When one studies a pasuk of Chumash or a teaching of Chazal, he must stop and ask himself, "What have I just learned? What lesson can I glean from this?" One must also learn to reflect upon the happenings around him in order to apply what lessons they have to offer to his daily life. Finally, one must learn to reflect upon his own desires and aspirations, to ponder them well and ascertain which stem from his yetzer tov, positive inclination, and which are rooted in the opposite.

Such is the way to true greatness.

37 Consulting the Wise - R. Pliskin

[34] INTERVIEWER: What can I do to make certain that my motivations for doing good deeds are positive?

RABBI YECHEZKAIL LEVENSTEIN: "When you take action, check yourself each time to see if your behavior is coming from a negative or positive source. It is very easy to be motivated by envy, desire, and approval-seeking. Many good deeds that people perform have these faulty traits as their underlying root cause. Therefore it is very important to have a strong understanding of your negative tendencies and qualities.

40

"אמרה אשתו: 'מהיכן אלך?' אמר לה: 'ממה שפרנס הקב"ה'. אמרה: 'אם אין אתה אומר לי מהיכן הן, איני טועמת כלום'. התחיל מספר לה, אמר לה: 'כך נתפללתי לפני האלקים וניתן לי מן השמים'. אמרה לו: 'איני טועמת כלום עד שתאמר לי שתחזירנה מוצאי שבת'. אמר לה: 'למה?' אמרה לו: 'אתה רוצה שיהא שולחן חסר ושולחן חבידך מלא?' הלך ר' שמעון והודיע מעשה רבי, אמר לו [רבי לר' שמעון]: 'לך אמור לה, אם שולחן חסר אני אמלאנו משלי'. הלך ואמר לה. אמרה לו: 'לך עמי למי שלמדך תורה', אמרה לו: 'רבי, וכי רואה אדם לחבירו לעוה"ב, לא כל צדיק וצדיק הוה ליה עולם בעצמו? כיון ששמע כן - הלך והחזיר."

*חז"ל באו כאן ללמדנו נקודה זו, שבעולם הבא כל צדיק הוא בפני עצמו. כשהקב"ה בא לתת את השכר האמיתי, הוא נותן לכל אחד כפי מה שהוא בפני עצמו. לא לפי מדרגתו ביחס לחברה או למדינה בה הוא גר.

* וזהו שאמרה אשת ר' שמעון לרבי: השכר האמיתי בעוה"ב יהיה כאשר נגיע לנקודת ה"אני", ושם לא תוכל לתת לנו משלך!

הראב"ד בהשגות כותב שיש אגדה שכן שלוש היה. ובמדרש (ב"ר לט, א) משלו לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה דולקת עמד והתבונן בה עד שהציץ עליו בעל הבירה.

הרי לנו, שכל ההשגות והמעלות שהשיג אברהם אבינו היו אך ורק פרי התבוננות, כפי שמדגיש הרמב"ם 'לבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת'.

זה כוחה של התבוננות ומחשבה אחת טובה וישרה, שבכוחה לשנות את האדם * מן הקצה אל הקצה, ואפילו ילד קטן בן שלש שנים (כדעת הראב"ד) - בכוחו לבנות את עצמו ולהטות את לבו מדרע אל הטוב בכוחה של התבוננות. ומכוח זה הצליח אברהם אבינו לעמוד מהעבר השני נגד כל העולם כולו.

38

עלינו ללמוד מכאן, שכל אחד, ובמיוחד בחור הלומד בישיבה, כאשר הוא ניגש לעשות פעולה כל שהיא, עליו לברר היטב האם היא נכונה ונדרשת.

האם היא נעשית על פי דעת התורה וההלכה, כי אם אחד אינו מתבונן במעשיו על כל פעולה ועשייה, לשם מה הוא נמצא במקום תורה, שבו מתלמדים לכוון את כל המעשים ואת כל אורחות החיים שיהיו בכל פרט כפי דעת התורה הקדושה ורצונה!

בעוה"ר פשה הנגע, שיש אנשים שעושים מעשים שאינם אלא חיקוי למעשי העולם ולמעשי ההבל של הרחוב, אבל על ידי מחשבה אחת פשוטה, שכל אחד יזכור מה תפקידו בעולמו ולשם מה הוא בא ללמוד בישיבה הקדושה, התבוננות זו תמנע אותו מחיקוי הבלי העולם, ויזכה להימנע מלהתעניין בכל דבר שאינו נוגע לתורה ולהעמיד את החיים שיהיו על פי רצון התורה, ובדרך זו יעלה מעלה מעלה.

38 אדם

38 "עבדי שכל העולם כולו מעבד אחד והוא מעבד אחר" (ב"ר מב, יב). עם ישראל מעת הופעתו על במתי ארץ, מן אבי האומה אברהם ועד היום הזה, עומד מעבד אחד וכל העולם כולו מעבד אחר, הוא שוחה תמיד נגד הזרם וידוע שעליו לא להיות מושפע מתנאי הזמן ההולכים ומשתנים, אלא אדרבה, עליו להשפיע ולהטביע את חותמו על הזמן. אין להתאים את היהדות אל החיים אלא להיפך, להתאים את החיים אל היהדות. קריאת ה' אל אברהם היתה לך לך - אל לך ללכת לפי רוח היום אלא לך - לעצמותי, לאמונתך ולעקרונותיך. התורה הזוהירה את בני ישראל בשעה שעמדו על פרשת דרכים ממצרים לכנען - "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו, וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו" (ויקרא יח). גם הפסוק, "ואבדל אתכם מן העמים להיות לי" (ויקרא כ) הוא צו עיקרי ויסודי ביהדות. והנביא יחזקאל (כ) אומר: "והעלה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אמרם נהיה כגוים כמשפחות הארצות". התורה נבראה קודם שנברא העולם דכתיב (משלי ח) "ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז" (פסחים גז). היא לא נוצרה מתנאי החיים בעולם כשאר תורות העמים המשתנות מעת לעת עם השתנות תנאי החיים בעולמם, אלא העולם נוצר עפ"י אמת המידה של התורה. *

39 ר' פינקוס תפארת שמשון • ביאורים

* זו היתה מעלתו המיוחדת של אברהם: "אחד היה אברהם". כל העולם כולו מעבד אחד והוא מהעבר השני. כל השפעה שהיתה אז בעולם היתה נגדו, והוא היה אברהם אבינו אשר "מעצמו למד תורה".

אנו אומרים: "אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב". גם יצחק וגם יעקב מצאו את האלקים, אך היחיד שהיה "מעצמו" הוא אברהם, ללא שום השפעה.

* כוחו של אדם טמון בנקודת ה"אני" שלו. קשה מאוד למצוא אותה. במדרש (שמות רבה פ"ב, א) מובא מעשה מופלא ברבי שמעון בן חלפתא "שבא ערב שבת ולא היה לו ממה להתפרנס. יצא לו חוץ מן העיר והתפלל לפני האלקים וניתן לו אבן טובה מן השמים נתנה לשולחני ופרנס אותה שבת".

עברי הוא מעבר אחד וכל העולם מעבר אחר

When the battle is fought, Nimrod and the four kings emerge victorious. They sack the cities of the five kings and attempt to head back to their homelands.

The Jewish angle of this entire account is that Lot, who was living in Sedom, was taken prisoner. A refugee informed Avraham of the war, but he took action only after learning that Lot had fallen into captivity. We learn a simple but important lesson from this: Jews must stand up for one another. Even if someone is not particularly interested in politics or current events, he must take action when the welfare of other Jews is threatened.

Sidras Mussar

46 208 / Reb Chaim's Discourses - Parashas Beha'aloscha

And Reuven heard and saved him from their hands (Bereishis 37:22).

Where indeed was [Reuven]? The Rabbis said: Reuven reasoned, "He included me with my brothers, shall I not save him? I thought that I was excluded [from the tribes] on account of my interference [concerning Bilhah], yet he listed me together with my brothers, as it says, 'and eleven stars are bowing down to me.' Shall I not save him?" (Bereishis Rabbah 84:15).

Chazal here interpret the word "heard" not as implying that he was far away, but rather in the sense of realization. Reuven realized that he owed Yosef a debt of gratitude and proceeded to act accordingly. Yosef was tried by his brothers and they concluded that he deserved to be killed. Reuven did not question the fairness of the trial nor the justice of the verdict, yet he felt that hakaras hatov required him to extricate Yosef from the pit. But what had Yosef done for him? His role was merely passive, being the bearer of a message. It was not Yosef's own declaration that included him in the family circle, but a Divine revelation repeated by Yosef, contained in a dream whose content was an enhancement of Yosef's prestige. Yet the very fact that he served as an agent of Reuven's relief made him deserving of recognition and repayment. This act of hakaras hatov was noteworthy enough for the Torah to allude to it by stating וישמע ויאובן, and Reuven heard.

עם אחת ויחידה נקרא אברהם אבינו בתורה עברי ויגד לאברהם העברי ועל כן דרשו חז"ל (בראשית רבה מב), רבי יהודה ורבי נחמיה ורבנן, רבי יהודה אומר כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד, מדוע דוקא כן זכה אברהם לתואר זה.

אולם אברהם אבינו יוצא כאן למלחמה נגד חמשת המלכים ארבעת המלכים היו גבורים אדירים אשר הרגו את העונקים, הרפאים, האיימים, אנשים גבורי חיל שעוג מלך הבשן הוא רק אחד מהם, ואנשים חזקים כאלה נוצחו על ידי ארבעת המלכים, אין זאת אלא שגבורתם עזה עד מאוד, ובכל זאת אברהם אבינו יוצא להלחם עמם.

עוג מלך הבשן ידע שאין בעולם אדם אשר יעז להלחם עמם מלבד אברהם אבינו וכל זאת למה, מפני שהוא "עברי" כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחר, הוא אינו שת ליבו לכל העולם, הוא הולך בשם ה' אלוקיו, בכח אמונתו, אין זה משנה אם הוא יוצא נגד אדם אחד, או נגד מליונים אם הם גבורים או חלשים שהרי בלאו הכי הכל עושה בורא עולם. לכן דייקא כאן נקרא אברהם אבינו העברי ביציאה זו למלחמה באה לידי בטוי "עבריות" של אברהם אבינו.

42 טעם פרשת לך לך ודעת נג

ית"ש נגד ההשקפה בעולם יתבונן באברהם אבינו, שיציאתו למלחמה נגד ארבע מלכים נראית אוילית מ"מ לא שת לבו לכך שראה שחובתו היא לעשות כן. כך החרד לדבר ה' ירגיש עצמו כעברי, היינו שכולם בעבר אחד והוא יחיד בעבר זה בעולמו שלו, שזו חובתו, או יצילת להתגבר על כל המכשולים.

43 דקנים: (וג) לאברהם העברי. בשלח תקוות נח החזיר רק עם אנכס לנדו וכפן ליקף גם שם יסופר שפול עשני, כי רק מנצחים זו הפעור ספליס להגיד הלצר חלי, להיתר ענני, סהמטור להחיק כלמונת חסדות אלהות ספן דעת חונפל ספול נמכוד, ען סונלמיס במלמסה זו, וסטר מסנתו סוכס אנכס לעזוז, סלן מולדמו, חס יתי סנה גדולה לעזור סם אנכס סונמו לעמוד גמל וליקם סם נקמתו ענני.

45 דעת קח שרגא פרשת לך לך

ומדוע באמת מסר אברהם את נפשו ויצא למלחמה נגד כל הסיכויים, מה היא הסיבה שמסר את נפשו להצלתו של לוט ובני משפחתו - מבארים חז"ל

(ב"ר נא, ו) שהיתה לאברהם הכרת הטוב ללוט על שלא גילה במצרים ששרה היא אשתו. אברהם הגיע לידי מסקנה שמכוחה של הכרת הטוב הזו הוא חייב לצאת למלחמה כדי להציל את לוט אפילו במצב של סכנת נפשות.

ועדיין צריך להבין, איך דבר זה עלה על דעתו של עוג, שכאשר ישמע אברהם שלוש מצוי בסכנה, מיד יצא למלחמה ויסכן את עצמו, והרי ההגיון הפשוט מורה שלא יסכן אברהם את עצמו בשביל לוט, ואיך היה בטוח כל כך שאברהם יצא למלחמה וימות והוא ישא את שרה לאשה.

משמע מזה שהיה לכל באי עולם ידיעה ברורה והבנה פשוטה, שאברהם אבינו * עליון כל כך ושולט במידותיו, עד כדי כך שאפילו לגוי שפל כמו עוג היה פשוט שכאשר ישמע אברהם שנשבה בן אחיו, הוא יחלץ מיד להציל אותו אפילו במסירות נפש, ולא יחוש לכל הסכנות הכרוכות בזה, וכל זאת מכיוון שיש לו הכרת הטוב אליו.

47

This debt extends not only to human beings, but even if we benefit from mere objects we are obligated to show our appreciation as well. In that very chapter we read that Yaakov instructed Yosef to go and inquire as to the welfare of your brothers and the welfare of the sheep (Bereishis 37:14). Chazal ask: We understand the inquiry as to his brother's welfare, but why ask about the sheep's welfare?

"This teaches that one is to inquire about the welfare of that from which he had derived benefit [even if it be but sheep]" (Bereishis Rabbah 84:13). Is it not astonishing that he inquired about the sheep in the same breath that he asked about his children's welfare?

48

Hakaras hatov demands that a person acknowledge every benefactor, no matter how remotely connected. Nor is his motive a consideration. So great is the obligation for hakaras hatov that no effort is seen as too difficult. But most important, it is not a mere burden, an obligatory debt, but rather it is the will of Hashem. It is a perspective in understanding the word of Hashem!

ויגד לאברהם העברי (יד, ג)

וידרשו חז"ל (ב"ר מב, ח): "למה נקרא שמו אברהם העברי - שכל העולם כולו מעבר אחד, ואברהם מעבר השני".

'כל העולם כולו' - האין בזה הגזמה ח"ו - הלא היה בית מדרשו של שם ועבר, ועדיין תלמידי בית מדרש זה קיימים, ושם עצמו וכיתו נמצאים בעולם, ואין זה שכל העולם מעבר אחד שלא כאברהם הנמצא בעבר אחר (וראה בהשגור הראב"ד בהלכות עבודה זרה פ"א ה"ג).

אכן, אין בזה שום הפרזה והגזמה, כל העולם כולו, כל העולם מתנגד לאברהם כי כנגד מי שהוא שלם באמת, הרי מי שהוא פחות שלם ממנו, מי שאינו משיג דרגתו ומעלתו - הרי הוא מתנגד לו ממש, כי ברוחניות, למי שחסר אפילו קמצא, כחוט השערה מהשלמות, זה כבר עולם אחר לגמרי, סוג אחר לגמרי ואי אפשר שיהיו התאמה והשוואה בין עולמות שונים.

זו הכוונה במה שקבעו חז"ל שכל העולם כולו מעבר אחד לעומת אברהם אבינו. הכוונה היא שכל העולם מתנגד לאברהם אבינו, לשלמות המופלאה של החסד של אברהם אבינו, לאמונה המוצקה והאיתנה בשלמות של אברהם אבינו ולכל מה שמגלם אברהם אבינו - לכל זה יש התנגדות, והוא לבדו עומד בשלמותו מעבר למתרס השני. וראה מש"כ כאן בסמוך במאמר "השפעת ההתבוננות".

50

אור חדש

7 3 3

קמז

"בא להגיד לאברהם אבינו ע"ה שנשבה לוט, מצאו שאברהם יושב ועוסק באפיית מצות לכן נקרא עוג, על שם עוגת מצות".
(במ"ד פ' כא)

הנה יש להבין מה השכר בזה, ואינו שיכות יש לאפיית מצות של אברהם לקריאת שם חדש, עוג; ואם קריאת השם עוג באה לציין שבח המעלה, למה מגיע לו זה?

* הנה, מתיאור חז"ל עולה, כי כאשר בא הפליט לביתו של אברהם אבינו ומצאו עוסק במצוה, מצות אפיית מצות, משמע מכאן שפסח היה, ובודאי היתה זו עשה של דביקות עליונה של אברהם בעשייתה, שרוי היה ברוממות הנפש, אורות עליונים חופפים עליו. מהולים תפילה ושמחה. כי אז היה גלוי לו עתידת של בניו וזרעו אחריו, ראה בגלותם ובצרתם לו צר, וראה בגאולתם העתידה ושם לקראתה, ואז המשיך והוריד אור גדול ממעלה, מעולם העליון, למטה, וכל מי שנמצא אז בסביבתו ובמחיצתו נסחף עמו, הושפע ונתעורר, התרענן מהאוויר הצח שיצר אברהם, ואותו האוויר חדר לפליט הזה עד שלרגע, ואף לדקה קלה, נשתנה לטובה.

ולפי דברי תיב"ע, הפליט הזה ניצל מן המבול שהיה רוכב על התיבה ומתפרנס ממזוני דנת ויעו"י ברש"י בראשית יד, יט, זה עוג שפלט מדור המבול, ובמדרש הגדול (פרשת לך לך) "ויבוא הפליט, אמר ר' יוחנן זה עוג

שפלט מדור המבול", ואם כן, הרי ראה את החורבן וההרס שגרמו הרשעים של דור המבול לעצמם, ראה את הנס שנעשה לנח ובניו, שגם הוא היה מהניצולים, אבל הוא ירד ונפל מהכרתו והודאתו להקב"ה, הוא שכח ונעשה כפוי טובה.

אבל כאשר בא לתוך ד' אמות של אברהם, ניצת גם בו ניצוץ מאיר קדוש וטהור זה ולו רק לרגע אחד חזרה אליו, אפילו לזמן קצר, ההכרה בתסדי השם ית, ולכן נשתנה גם שמו לטובה, שדבק בו משהו מאוירה דקדושה שיצר אברהם בהתלהבותו באפיית המצות.

[ואינה ה' לידי בתחילת רקמת יצירת מחשבתי והגיוני זה ספר "שפתי צדיק", ובפ' לך-לך מצאתי תימוכין לרעיוני].

וכאמור לעיל, שבמקום שנמצא אדם גדול וקדוש עוסק בתורה ומצוות, נדלק אור בכל השטח שהוא נמצא, וקדושתו מתפשטת והולכת על כל העוברים דרך איזור זה, יהיה מי שהיה, אוירת הקדושה חודרת ונכנסת לכל הגופים הנמצאים במקום באותה שעה.

והרי אמרו ז"ל "כלבים בוכים בוכים מלאך המות בעיר, כלבים משחקים אליהו הנביא בעיר" (בב"ק ס, ב).

האוויר הטוב משפיע יעל כל הבריאה והיצורים, ואף בעלי-חיים מרגישים שינוי באויר, כמו שאר אויר חם או קר מרגישים זאת כולם על עצמם, בלי יוצא מהכלל.

ומצינו אצל בצלאל שהתורה מעידה עליו "וימלא אותו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה" (שמות לה, לא). ואומר על זה המדרש "ולא את זה בלבד, אלא כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקב"ה חכמה ובינה, ולא בני אדם בלבד, אלא אפילו בבהמה ובחיה שנא' "ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב אשר נתן ח' חכמה ותבונה בחמה", בהמה כתיב, שניתנה חכמה באדם ובבהמה" (שמו"ר פ' מח), היינו שזריחת האור העליון נתפשטה בכל הסביבה ונתבשם האוויר של אותו המקום.

52

הנה מסופר על אחד מגדולי הזמן שנהג להתפלל בבית-הכנסת של הגר"א ז"ל בוילנא, ויום אחד שינה את מקומו הקבוע בבית-הכנסת, ובעומדו להתפלל במקום האחר נפתחו מעיינות לבו והשיג התלהבות שלא טעם כמותה מעודו, וכך בכל התפילה הרגיש התעוררות מרובה. לאחר חקירה ודרישה אצל זקני וגבאי בית-הכנסת נודע לו, שבמקום ההוא עמד והתפלל הגר"א ותפילתו ורוחו של אותו צדיק וקדוש השאירו רושם לדורות.

(מעייני החיים" ב' מתוך מאמר "ניצוצי אור")

53

מקדש הלוי

ונראה לומר, כי הנה מצינו בפרקי דרבי אליעזר (פרק כ"ז), כי ה'פליט' אשר בישר לאברהם את הבשורה האמורה - הינו המלאך מיכאל בכבודו ובעצמו אשר נשלח ממרומים בכדי לסייע לצדיק להציל את בן אחיו, ולהזהירו מפני כוונתם של אמרפל וחבריו להלחם כנגדו ולהורגו.

מעתה נראה, שהתורה מדגישה דווקא כאן את העובדה שאברהם אבינו היה אברהם 'העברי', אשר כל העולם כולו עמד מעבר אחד והוא עמד מן העבר השני,

בכדי ללמדנו הכיצד זכה אברהם למדרגה כה גבוהה ולהשגחה כה מיוחדת, עד שמלאך נשלח אליו ממרום!

שכן הסיבה לכך היתה אחת ויחידה: משום שאברהם אבינו היה איתן וחזק בהשקפתו ובאמונתו בקב"ה כנגד כל העולם כולו! זו הסיבה אשר בזכותה הוא זכה להשגחה מיוחדת ושמימית!

● וכמוכן, ללמדנו באו הדברים, כי גם אנו יכולים לזכות להשגחה שמימית נעלה מעין זו! אם גם אנו נתמסר באמונה שלמה לבורא העולם, ונעמוד בעוז על טהרת השקפת התורה גם במקום בו נדרש לשם כך לעמוד כנגד המלעיגים - הרי שנהיה ראויים לשמירה מיוחדת, ולהצלחה מכל פגע וצרה!

Og's Odyssey

פרשת לך לך תשע"ה

⁸ And the king of Sodom went forth with the king of Gomorrah, the king of Admah, the king of Zeboiim and the king of Bela, which is Zoar, and engaged them in battle in the Valley of Siddim: ⁹ With Chedorlaomer, king of Elam; Tidal, king of Goiim; Amraphel, king of Shinar; and Arioch, king of Ellasar — four kings against five.

¹⁰ The Valley of Siddim was full of bitumen wells. The kings of Sodom and Gomorrah fled and fell into them while the rest fled to a mountain. ¹¹ They seized all the wealth of Sodom and Gomorrah and all their food and they departed. ¹² And they captured Lot and his possessions — Abram's nephew — and they left; for he was residing in Sodom.

¹³ Then there came the fugitive and told Abram, the Iuri, who dwelt in the plains of Mamre, the Amorite, the brother of Eshcol and the brother of Aner, these being Abram's allies. ¹⁴ And when Abram heard that his kinsman was taken captive, he armed his disciples who had been

2 Artscroll Stone Chumak

13. הפליט — The fugitive. The Midrash identifies him as the giant Og, king of Bashan, the only fugitive who survived the Flood. In the plain meaning, he is called a fugitive because he had just escaped the battle of the Rephaim, which had been conquered by the four kings [see Deut. 3:11].

The Midrash notes that Og had a nefarious motive. He hoped to incite Abraham to go to war to rescue Lot, confident that he would be killed in the battle, and Og would then be able to take Sarah as his queen (Rashi). God rewards for good and punishes for evil: For his good deed of informing Abraham, Og was rewarded with exceptionally long life; for his wicked motive, however, he ultimately fell into the hands of Abraham's descendants.

12 RABBI FRAND ON THE PARASHAH

3

WHEN THE KINGS OF MESOPOTAMIA OVERRAN Sodom and Amorrhah, the Torah tells us (14:13) that "the refugee came and reported to Avram" that his nephew Lot and his family had been taken captive. Avram quickly marshaled his forces, gave chase and liberated the captives.

Who was this mysterious escapee? Our Sages identify him as Og, king of the Bashan, who escaped death during the Flood by holding on to Noach's ark. His timely report from the battlefield enabled Avram to rescue his captive nephew.

Many years later, when the Jewish people prepared to launch the conquest of Canaan, Og's kingdom stood in the way. The Torah tells us (21:34), "And God said to Moshe, Do not fear him, for I have delivered him into your hands."

* From this, we can infer that Moshe was afraid. Why was he afraid?

ענין פליט

ביאר הגה"צ רבי יעקב יוסף זצ"ל הרב הכולל בני יורק שהתורה באה להשמייענו בזה כוחות נפש האדם, עד כמה מסוגל לחיות את עצמו. שהרי מבואר בחז"ל (ב"ר י"ג) שכונות עוג בהצלת אברהם עוג היתה לרעה שתהיה מלחמה וייהרג אברהם והוא ישא את שרה לאשה, ומדוע העלה עוג בדעתו שאברהם אבינו ימות במלחמה, וכי מה חטא?

* מגלה לנו התורה שעוג חשב שהיות ואברהם אבינו התחבר עם הרשעים ענר אשכול וממרא והסכים לדור בשכנותם לכן מגיע לו שיהרג. זו כוונת הכתוב "ויבוא הפליט ויגד" - דברים קשים כגידו. שהוכיח ודיבר קשות לאברהם שהוא עברי, א"כ איך הוא שוכן באלוני ממרא האמורי וגו' ואיך יתכן

תקנת ה"ז

4

ובמדרש (בראשית רבה פ"ב, ח"ג) "ויגד לאברהם העברי וכו'. רבי יהודה אומר: כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד."

לכאורה יש לעיין, מדוע דווקא כאן, בשעה בה בישר הפליט לאברהם כי נשבה לוט בן אחיו - מצאה התורה לנכון לכנות את אברהם אבינו בשם אברהם 'העברי', שם אשר הינו בעל משמעות עמוקה כל-כך כפי שלמים אנו מדברי חז"ל?

5 קטן לתת פרשת לך לך עליון

המילים "והוא שוכן באלוני ממרא" אינם מעניני של הפסוק שהרי עתה מספר על מלחמת אברהם עם המלכים ומה שייך לכאן מקום מגוריו? ובכלל, לא ידענו כי כבר כתובה לעיל (י"ג) "ויאהל אברהם ויבוא ישב באלוני ממרא אשר בתברון", אם כן מדוע חוזרת עליה התורה כאן?

6 ש"אורי חז"ל ז"ל

וברשי: "ויבא הפליט - לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה כי ומדרש בראשית רב זה עוג שפלט מדור המבול."

כתוב בחז"ל (ילקוט בראשית ז, נו) שעוג היה חי בשעת המבול. ואיפה הוא התישב, מסתמא הוא ישב על גג התיבה.

נח נקב חור אחד בתיבה, והיה מושיט לו מזונו בכל יום ויום. ורש"י מביא את שני הביאורים, שלכן נקרא "הפליט" עם ה' הידיעה, שהוא כבר ניצל פעמיים, והוא מוחזק להיות פליט.

ר' צדוק הכהן (צדקת הצדיק אות צו) מסביר שמוכת מזה שהיה עוג שומר הברית, ולא השחית דרכו, שאם לא כן לא היה ניצל מהמבול. וכן מצינו שפחד משה רבינו ממנו, שכתוב "ויאמר ה' אל משה אל תירא אותי" (במדבר כא, לד). משמע שלפני כן פחד כי היה לעונ זכות שלא קלקל דרכו. ואף שהיה שומר הברית, מ"מ לא היו לו זכויות כמו לנח, ונשאר מחוץ לתיבה.